

P. KIRÁLY KELEMEN OFM: NAPLÓM 1944-1947

P. KIRÁLY KELEMEN OFM

NAPLÓM
1944-1947

P. KIRÁLY KELEMEN OFM

NAPLÓM
1944-1947

P. Király Kelemen OFM

NAPLÓM 1944–1947

ISBN 978-615-5273-15-5

Nyomda:

Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen

Felelős vezető:

Ifj. Kapusi József

Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány

Budapest

2018

Szerkesztette:

Sági György

Lektorálta:

P. Kálmán Peregrin OFM

Anyanyelvi lektor:

Kámán Veronika
Cságoly Ferencné
Prevoz Jánosné

Címlapfotó:

Az Amerikai Egyesült Államokban készült első fénykép
P. Király Kelemen ferences szerzetespapról, 1947.

© Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány

TARTALOMJEGYZÉK

Szerkesztői előszó (Sági György)	9
Király Kelemen (1893–1978), a vértanúk krónikása	
(P. Kálmán Peregrin OFM)	14
Életrajzi adatok	15
Történeti élményei – életalakító eseményei	17
A vértanúságok hírének első megörökítője	18
Kiss Szaléz életrajzírója	20
Vértanúk krónikása	23
Kommentár Király Kelemen Naplóm című művéhez	
(P. Dobszay Benedek OFM)	25
Ajánlás (Mindszenty József)	28
Előszó (P. Király Kelemen OFM)	29
NAPLÓ	35
1944	35
Az arcvonalon	35
Törés a magyar történelemben	43
Kísérletek a Csongrádra jutásra	52
Az orosz áttörés	56
Bevonulás Csongrádra	64
„Davaj, roboti” – robotmunka	71
A tiszaparti robotmunkások között	76
Állandó bajok és veszedelmek között	82
Az elmaradt orosz-magyar esküvő	97
Életem legdrágább emléke	102
Első kimozdulás Csongrádról, Szentesre	104
Látogatás Szegeden	109
A kommunista párt életre kel	116
Az NKVD (GPU) fogságában	120
Letartóztatásom	122
A kihallgatások tüzeiben	126
Élet és halál közt	132
Kiszabadulásunk	141
Visszapillantás a vizsgálati fogságra	149
Második bevonulás Csongrádra	152
1945	157
További élet. Növekvő veszedelmek között	157
Első összecsapás	173

Újra Szegeden	176
Egységesen a tanítósággal	179
Budapesti utak	185
Első út	185
Második budapesti út	203
Beszámoló Budapestről	209
Csongrádi élet. Harmadik budapesti út	214
Negyedik budapesti utam: Vargha esperes börtönben	220
Hivatalos körutam a Dunántúlon	226
A vizitatori kinevezés	226
„Virágos kert valál, híres Pannónia”	228
A Szűz Máriáról nevezett provincia múltjából és jelenéből	229
Kalandos utazásunk, a kolostorok helytállása a háborúban	231
A Dunántúl háborús életéből	245
A Dunántúl élniakarása	248
Jellemző esetek a Dunántúlon	250
A Dunántúl főpásztorainál	253
A Magyar Sionban	255
Kovács Sándor szombathelyi püspök	258
Shvoy püspöknél Székesfehérvárott	259
Mindszenty József veszprémi püspöknél	261
További események Csongrádon és az országban	270
1946	279
„JELENBEN NINCS ÖRÖM, JÖVŐBEN NINCS REMÉNY”: 1946	279
Gyöngyösi teológiánkra kerülök	279
1947	295
MIT HOZ 1947?	295
Nekem küldést Amerikába	295
Az útlevél szerzés kinos útjain	300
Küzdelmem az orosz kiutazási engedélyért	305
Repülőgépen Amerikába	312
MELLÉKLET	317
Vigasztaló levél	317
Hozzászólás hazánk századunkbeli sorskérdéseéhez	324
Károly király hazalátogatása	324
1944. október 15. Horthy kormányzó kiáltványa	327
Szálasi Ferenc nemzetvezető	331
Enyhült-e a kommunizmus vallásüldözése?	335

FÜGGELÉK	339
I. Hidy Ferencné Kőnig Ágnes feljegyzései ferences nagybátyjairól, Király Kelemenről és Anaklétról – Budapest, 1984. június 24.	339
II. Emlékezetszilánkok	341
III. Korabeli ismertetések a 1974-ben megjelent naplóról	343
Egy háborús napló (Hegyi Márton)	343
P. Király Kelemen OFM újabb nagy könyve: „Naplóm” (Szépe László)	344
Király Kelemen Naplója (Csonka Emil)	345
Magyar könyvosiker: Ft. Király Kelemen naplója	346
IV. Király Kelemen és az ökumenizmus	348
Lelki egység (Kőnig Kelemen)	348
A magyar ferencesek a katolikus és protestáns hívek közeledésének előmozdításáért	359
Egymás felé (Király Kelemen)	360
A keresztény egység ügyének története Magyarországon (Király Kelemen)	365
Magyar ökumenikus események 1964–1966 (Király Kelemen)	379
Hogyan áll a magyar ökumenizmus ügye? (Király Kelemen)	382
V. Archontológia 1944–1947	393
VI. Életrajzjegyzék	397
Családtagok	397
Ferences kortársak	399
Kortárs egyházi és világi személyek	415
KÉPMELLÉKLET	455
BIBLIOGRÁFIA ÉS AJÁNLOTT IRODALOM	475
Utószó (P. Csorba Domonkos OFM - Cságoly Ferencné)	481

Szerkesztői előszó

Negyvennégy esztendővel ezelőtt jelent meg az Ohio állambeli Clevelandben, a Kárpát Könyvkiadó gondozásában P. Király Kelemen naplója, aki akkor már huszonhét éve élt a tengerentúlon, mint az amerikai magyar Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Kustódia szerzetesapja. Naplója végén maga számol be az Amerikába történő 1947-es kiutazása körülményeiről, ahová ő még nem emigránsként – korabeli kifejezéssel élve „disszidensként”, – hanem mint a rendje által az újvilági magyarok közötti pasztoráció végzésére kiküldött szerzetespap ment ki.

Igen olvasmányos és gördülékeny, választékos nyelvezetű stílusban megírt naplója az 1944–1947 között általa átélt és megtapasztalt eseményeket taglalja. A mindig tetterre kész, saját bevallása szerint is kalandvágó szerzetes szemszögéből ismerhetjük meg a II. világháború utolsó szakaszát, a Magyar Királyság szovjet megszállás alá kerülését, a politika fokozatos szélsőbalra tolódását. Annak megtapasztalását, hogy milyen a nagy keleti impérium által elfoglalt területen élni, ennek ellenére is mindent megtenni a keresztény magyar jövőért, nem egyszer látva a megszállók embertelenségét. Mindemellett törekedni arra rendíthetetlenül továbbra is, hogy mint pap és mint szerzetes, tartani tudja a lelket a reábízottakban, akik számítanak reá mint lelkivezetőre, s mint a helyi közélet fontos kulcsszereplőjére. P. Kelemen ennek igyekezett a naplója tanúsága alapján is mindvégig megfelelni, kötelességtudatában nem ingatta meg soha semmi.

Naplójának a későbbi dunántúli vizitatori útját (a Szűz Máriáról Nevezett Ferences Rendtartományban), majd a győngyösi és budapesti eseményeket felvonultató fejezeteiben is világossá válik számunkra, hogy személyében egy felelősségteljes, határozott, néha már kimondottan makacs emberrel van dolgunk; olyannal, aki nem ijed meg könnyen a „rázós”, kifejezetten életveszélyes helyzetektől sem, még akkor sem, ha nem sokon múlik, hogy ő is idő előtt távozzék az árnyékvilágból. Igazi problémamegoldó tehetség, akinek teljes és erős a hite Krisztusban, odaadó a szeretete egyháza, hazája és népe iránt. Eredeti német neve (König), sváb származása ellenére is magyarságára büszke, ami hite mellett számára a legfontosabb.

Mindezek mellett egyértelműen kiérződik soraiból az őszinte, kérlelhetetlen egyenességre való törekvés, nem köntörfalaz, nyíltan kimondja mindig, hogy miről mit gondol, és legjobb tudása szerint – több-kevesebb sikerrel – már ő maga törekszik arra, hogy *sine ira et studio* írja le, ami megtörtént vele, amit látott és amit megtapasztalt, mindezt úgy, hogy emberi érzelmvilágát mégse rejtse véka alá, akár kritikát is megfogalmazva a neki nem tetsző dolgok kapcsán.

A mából visszatekintő olvasó számára soraiból nemegyszer egy váteszi bölcs rajzolódik ki, aki nagyon gyakran rátapintott a végül csakugyan bekövetkezett történésekre, hazánk és nemzetünk, valamint az egyházak XX. századi megpróbáltatásaira. Esetenként pedig a korát megelőző gondolkodásáról is megbizonyosodhatunk, jelesül az ökumenizmus hirdetése terén évtizedekkel előzte meg a II. Vatikáni Zsinatot, melynek atyái csak 1964-ben fogadták el – Boldog VI. Pál pápa hatásos közbelépésének köszönhetően – az *Unitatis redintegratio* kezdetű dekrétumot az ökumenizmusról.

Aki arra számít, hogy egy teljes elvonultságban élő, folytonosan imáiba merülő ember ismerszik meg a naplóból, az erősen csalatkozni fog, s szakítani az efféle sztereotípiákra hagyatkozással, mert hiszen világossá fog válni az illető számára, hogy kétségtelenül a mélyen megélt hit fontos volt P. Kelemen számára is, de emellett gyakorlatias emberként evilágon és evilágban élt és munkálkodott, szolgálva Istent és legjobb képességei szerint segítve az embereket.

Mindenképpen szót kell ejtenünk az 1974-es és az itt – ezúttal a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány megbízásából ismét – közlésre került napló közötti hasonlóságokról és különbözőségekről.

Azt mondanunk sem kell, hogy a teljes szöveghűség és a korabeli nyelvezet megtartása nyilvánvaló volt számunkra is. Néhány dolgot azonban így is meg kell említeni, amiben a jelen kiadás különbözik az 1974-esétől:

- A mai helyesírási elveket tekintettük mérvadónak. A német anyanyelv, az amerikai emigrációban való kiadás és a két világháború közötti, kissé dagályos irodalmi stílus nyomai az olvasmányosság ellenére is megtalálhatóak, ezeket csak helyesírási szempontból korrigáltuk.

- Az 1974-es kiadásban hibásan írt vagy elírt személynevek javításra kerültek (pl. Vass helyett Vas Zoltán).
- Esetenként a különböző alakban (pl. Pius, Piusz) szereplő nevek egységesítve lettek.
- A nem pontosan írt földrajzi nevek viszont lábjegyzet formájában kerültek csak megjelölésre.
- Az eredeti fejezetek évek szerint (1944, 1945, 1946, 1947) történő elkülönítése megtörtént.
- Néhány esetben a szöveg könnyebb érthetősége végett a forrásközléseknél [megszokott módon] történő kiegészítés is jól megkülönböztethető módon lett kivitelezve.
- A monogrammal, vagy N. esetleg név nélkül szereplő személyek első előfordulási helyüknél [Hasonló] M[ódon] kerültek lehetőség szerint feltüntetésre.
- Továbbá a szövegben *dőlt betűvel* szedett személyek a Függelék Névjegyzékében kerültek felsorolásra – itt rövid életrajzuk olvasható. Ezek terjedelme (sajnos) változó, attól függően, hogy az illető személyről mennyi adat állt rendelkezésünkre.
- Szokásos módon az idegen nyelvű szövegrészletek is *dőlt betűvel* lettek szedve, ez alól az idegen nyelven megadott címek esetenként kivételt képezhetnek.
- A könyv-, folyóirat- és verscímek megmaradtak az Eredeti „Kiadásban” szereplő módok szerint, ebben való módosítás csak ott történt, ahol egyértelművé kellett tenni, hogy ezekről van szó.
- A szöveghűség kedvéért, ha ugyanaz a fogalom kétféle kifejezéssel (pl. házfőnök, gvárdián) lett az eredeti szövegben feltüntetve, az változtatások nélkül most is úgy maradt.
- A napló lábjegyzetei magyarázatokkal lettek ellátva, különféle fogalmak, korábbi vagy a diárium szempontjából kevésbé jelentős kortárs személyek, valamint további eseményekre történő kiegészítések stb. terén.
- Az eredeti 1974-es naplóban szereplő lábjegyzetek, melyek P. Kelemtől származnak, (K. K.) jelöléssel kerültek feltüntetésre.

- A saját hibáján kívül ejtett tévedések is lábjegyzet formájában lettek lehetőség szerint feltüntetve, pl. élőként vagy halottként említi személyeket, holott az ellenkezője igaz rájuk. Ennek oka a háborús helyzetben történő információáramlás nehézsége, és annak is esetleges pontatlansága. Esetenként a megszokott [sic!] jelölés is alkalmazásra került. Bizonyos információi pedig azért tévesek, mert már Amerikában, több év(tized) után, hallomások alapján egészíti ki naplóját. Az íráson olykor felfedezhetők kései beleolvasások, az élményeknek a megtörtént esemény és a kiadvánnyá szerkesztett napló közötti időszakban történt „átváltozásai”.
- Az idézőjelek P. Kelemen általi használatán sem történt változtatás, ő ezeket a jelöléseket az idézéseken kívül „nyomatékosítás” és „kihangsúlyozás”, „kiemelés” esetén is előszeretettel alkalmazza.

Az 1974-es naplóhoz P. Kelemen által csatolt Melléklet is ezekhez hasonló szempontok alapján került ez alkalommal is közlésre.

A Függelék teljes egészében új elemként került az eredeti naplókiadás után. Ennek VI. fejezete a már fentebb említett Életrajzjegyzék. Ebben külön kerültek részletezésre P. Kelemen családtagjai, a kortárs ferences szerzetesek valamint az egyéb kortárs egyházi és világi személyek, magyarok és külföldiek egyaránt. A Függelék I. fejezetében P. Kelemen unokahúgának, Hidyné Kőnig Ágnesnek – a család birtokában lévő – 1984-es feljegyzései első ízben kerülnek publikálásra két ferences nagybátyjáról. A II. fejezetben a RÉVÉSZ JÓZSEF által összegyűjtött Emlékezetszilánkokat közöljük, a III. fejezetben az 1974-es naplóról beszámoló korabeli ismertetések közül olvashatunk néhányat. A IV. fejezetben P. Kelemen és az ökumenizmus kapcsolatáról kerültek kiválasztásra egyes korabeli folyóiratokban megjelent írások – köztük a ferences szerzetes írásaiból is –, bemutatva, miként vélekedett erről a fontos kérdésről a napló írója. Mivel egymás megértése, a keresztény felekezetek közötti ökumenikus gondolkodásra törekvés szinte egybeforrott P. Kelemen munkásságával, így fontosnak tartottuk, hogy a Függelékben is helyet szenteljünk ennek, bővebben, mint amennyire ez a naplóból így is kétségtelenül kiolvasható. Végül pedig az V. fejezetben egy 1944–1947 közötti archontológiai összefoglaló lett összeállít-

va az akkori egyházi, rendi és magyar állami vezetés viszonylatában.

Végezetül pedig ehelyütt ejteném meg köszönetnyilvánításaimat. Mindenekelőtt köszönetemet fejezem ki P. DOBSZAY BENEDEKnek, a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány tartományfőnökének, amiért bizalommal volt irányomban, megbízva a napló kiadásra való „felkészítésével”; hasonló okból mondok köszönetet P. Kelemen hozzátartozójának, CSÁGOLY FERENCNÉnek; továbbá PREVOZ JÁNOSNÉnak és P. KÁLMÁN PEREGRIN ferencesnek, a pasaréti Pádai Szent Antal Plébánia plébánosának, egyháztörténésznek. Utóbbinak szakmai segítségért, tanácsaiért különösen is hálás vagyok. Nem utolsósorban köszönöm TUSOR PÉTER tudományos tanácsadónak, az MTA-PPKE Fraknoi Vilmos Római Történeti Kutatócsoport vezetőjének, ill. a nevezett Kutatócsoportnak a támogatását. Úgyszintén köszönetemet fejezem ki FÁY ZOLTÁNNak, a Magyar Ferences Könyvtár és Levéltár vezetőjének, az eredeti kiadás digitalizálásáért; RÉVÉSZ JÓZSEFnek, a Csongrádi Ferences Hagyományokért Egyesület elnökének; FODOR PÉTER csongrádi helytörténésznek, a Tari László Múzeum munkatársának; P. CSORBA DOMONKOS ferencesnek; BANGÓ M. KLÁRA kalocsai iskolanővérnek, 4. általános tanácsosnőnek; SZAPLONCZAY MIKLÓSNÉnak, a Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár levéltárosának; BALOGH MARGIT egyháztörténésznek, az MTA BTK TTI tudományos főmunkatársának és MÓZESSY GERGELY egyháztörténésznek, a Székesfehérvári Egyházmegye gyűjteményigazgatójának, valamint a Székesfehérvári Papi Otthon munkatársainak, amiért az egyes életrajzi adatok pótlásában, s egyéb felmerülő kérdéseim kapcsán készségesen álltak rendelkezésemre.¹

Sági György

Kelt Budapest, 2018. március 7., Szent Perpétua és Felicitás vértanúk ünnepén, P. Király Kelemen ferences szerzetesap halálának 40. évfordulóján.

¹ Az MTA-PPKE Fraknoi Vilmos Római Történeti Kutatócsoport támogatásával, annak külső tagjaként végeztem munkámat.